

Muốn thành công trong công việc và cuộc sống, sinh viên cần được trang bị kiến thức và rất nhiều kỹ năng. Khi đánh giá năng lực của người lao động, người sử dụng lao động cũng thường căn cứ vào các tiêu chí liên quan đến kiến thức, kỹ năng và thái độ đối với công việc.

Kỹ năng hành nghề

Ở nước ngoài, ví dụ tại Úc, kỹ năng hành nghề (employability skills) được quan niệm là các kỹ năng cần thiết không chỉ để có được việc làm mà còn để tiến bộ trong tổ chức thông qua việc phát huy tiềm năng cá nhân và đóng góp vào định hướng chiến lược của tổ chức. Các kỹ năng này bao gồm kỹ năng giao tiếp, kỹ năng làm việc đồng đội, kỹ năng giải quyết vấn đề, kỹ năng sáng tạo và mạo hiểm, kỹ năng lập kế hoạch và tổ chức công việc, kỹ năng quản lý bản thân, kỹ năng học tập, kỹ năng công nghệ.

Tại Canada, vào năm 2000 tổ chức Conference Board of Canada chuyên nghiên cứu và phân tích các xu hướng kinh tế đã đưa ra danh sách các kỹ năng hành nghề cho thế kỷ XXI bao gồm các kỹ năng giao tiếp, kỹ năng giải quyết vấn đề, kỹ năng tư duy và hành vi tích cực, kỹ năng thích ứng, kỹ năng làm việc với con người, kỹ năng nghiên cứu khoa học, công nghệ và toán.

Ở nước ta, trong những năm gần đây, nhận thấy khiếm khuyết của nền giáo dục đại học VN về giáo dục kỹ năng mềm và trước nhu cầu cao của xã hội, đặc biệt là các doanh nghiệp, các trung tâm

cứu của Viện Nghiên cứu giáo dục VN công bố trên báo *Sài Gòn giải phóng* ngày 14/12/2009 vẫn là con số đáng lo ngại: cứ trong 100 sinh viên tốt nghiệp có 83 trường hợp bị đánh giá thiếu kỹ năng mềm, 37 sinh viên không tìm được việc làm thích hợp vì nguyên nhân thiếu kỹ năng mềm.

Như vậy, rõ ràng việc tăng cường giáo dục, rèn luyện các kỹ năng mềm trong những năm đại học cho sinh viên để giúp họ rút ngắn khoảng cách từ biết, hiểu, đến làm việc có năng suất cao một cách chuyên nghiệp, thích nghi nhanh hơn với công việc, hợp tác được với đồng nghiệp ... là điều hết sức cấp bách.

Kỹ năng làm việc nhóm

Bất cứ một kỹ năng nào, nếu được người dạy và người học cùng đầu tư về tâm huyết, công sức và thời gian thì cuối cùng đều sẽ mang lại kết quả với mức độ cao, thấp khác nhau. Tuy nhiên, trong hàng loạt các kỹ năng mềm cơ bản cần trang bị cho sinh viên có 2 kỹ năng thuộc loại

“khó dạy” và “khó học” là kỹ năng tư duy sáng tạo và kỹ năng làm việc nhóm. Đây là 2 kỹ năng đã có rất nhiều tài liệu, các kênh thông tin đề cập đến và hướng dẫn khá cụ thể cách thức thực hành, rèn luyện nhưng vẫn đòi hỏi các giảng viên và sinh viên phải đầu tư thời gian, công sức một cách thỏa đáng thì mới đạt được kết quả cao. Thông

Tăng cường giáo dục, rèn luyện kỹ năng làm việc nhóm cho sinh viên – yêu cầu cấp bách của đổi mới giáo dục đại học

PGS.TSKH. BÙI LOAN THUỖ

đào tạo huấn luyện ngắn hạn về kỹ năng mềm đã mọc lên như nấm và thu hút khá đông người theo học. Một số trường đại học trước tình hình này cũng đã bước đầu chú trọng hơn đến việc giáo dục kỹ năng mềm cho sinh viên. Tuy nhiên, cho đến cuối năm 2009, con số thể hiện trong kết quả nghiên

thường số lượng sinh viên trong quá trình học tập thành thạo được 2 kỹ năng này còn rất hạn chế. Giới hạn của bài báo này chỉ đề cập đến kỹ năng làm việc nhóm/Kỹ năng làm việc đồng đội (Teamwork) đối với sinh viên.

Làm việc nhóm là một trong những kỹ năng quan trọng hàng đầu, là yêu cầu bắt buộc của các cơ quan, tổ chức, công ty có yếu tố nước ngoài và hiện đang bắt đầu được coi trọng tại các cơ quan, tổ chức, doanh nghiệp của VN. Khả năng làm việc theo nhóm là tố chất quan trọng đối với những ứng viên muốn thành công khi được tuyển dụng, khi khởi nghiệp và khi hành nghề. Các yếu tố cần thiết để có được kỹ năng làm việc theo nhóm khá nhiều, chẳng hạn:

- Có lòng tin vào người khác, có sự tôn trọng, lắng nghe, quan tâm đến ý kiến của người khác, có ý thức hợp tác, hoà nhập với những người cùng làm việc;

- Khả năng giao tiếp tốt, thu hút được sự chú ý của mọi người, có khả năng thuyết phục người khác, biết cách lập luận đưa ra được những lý lẽ thích hợp để bảo vệ ý kiến của mình và luôn khuyến khích mọi người đưa ra ý kiến của riêng mình;

- Khả năng kiểm soát tình huống, sự bình tĩnh, linh hoạt khi giải quyết các tình huống phát sinh trong một thời gian ngắn;

- Có ý thức tổ chức kỷ luật cao, khả năng làm việc dưới áp lực cao, nhạy bén trong công việc;

- Có lối sống lạc quan, tính kiên trì, có tinh thần trách nhiệm với công việc chung và sự quyết tâm đi đến đích.

Đối với sinh viên, muốn có đầy đủ các yếu tố kể trên không phải

là một điều dễ dàng. Không thể trong một thời gian rất ngắn trở thành người có kỹ năng làm việc nhóm. Không thể chỉ học và thực hành trong vài chục tiết là thành thạo được kỹ năng này. Đây là cả một quá trình rèn luyện trong môi trường đại học với nhiều môn học khác nhau, trong các sinh hoạt tập thể của sinh viên. Các giảng viên cần có những biện pháp cụ thể, thiết thực giáo dục sinh viên nhận thức được tầm quan trọng của việc rèn luyện làm việc theo nhóm và hiểu đúng về nhóm làm việc trong quá trình học tập để sinh viên không bị nhầm lẫn với cách học nhóm trong thời kỳ phổ thông.

Nhóm làm việc thực chất là một tập hợp những người có các năng lực bổ trợ cho nhau (kiến thức, kỹ năng và khả năng), cùng cam kết chịu trách nhiệm thực hiện các mục tiêu chung. Bản chất của nhóm làm việc là sự chia sẻ, đóng góp của mỗi thành viên vào việc thực hiện công việc chung của nhóm để đạt được mục tiêu đã đề ra. Vì vậy, mục đích của việc thành lập nhóm làm việc là để thực hiện những mục tiêu mà một cá nhân đơn lẻ khó có thể đạt được.

Trong quá trình học tập, nếu tham gia làm các bài tập theo nhóm một cách nghiêm túc, sinh viên sẽ nhanh chóng nhận thức ra rằng phải đồng lòng với nhau cùng hướng tới mục tiêu và dốc sức cho thành công chung của cả nhóm, phải cùng nhau xác định và vạch ra phương pháp đạt được mục tiêu, cùng nhau góp sức giải quyết một vấn đề chung. Sinh viên được tạo cơ hội học hỏi cách xử lý các nhiệm vụ từ đơn giản đến phức tạp, học hỏi

từ những thành viên khác trong nhóm, thích nghi dần với những người có thể có quan điểm, suy nghĩ, sở thích khác mình. Là thành viên của một nhóm làm việc, sinh viên sẽ có cảm giác kiểm soát được quá trình học tập của mình tốt hơn và được thoả mãn những nhu cầu về bản ngã, được đón nhận và thể hiện mọi tiềm năng của mình.

Làm việc nhóm trong quá trình học tập có lợi ích lớn đối với sinh viên vì sinh viên sẽ học được cách lãnh đạo, quản lý nhóm, tìm ra cách thức phá vỡ bức tường ngăn cách trong mối quan hệ với bạn bè sẽ là đồng nghiệp của mình sau này, tự học cách thức tạo sự cởi mở, thân thiện giữa các thành viên trong một tập thể, cách tạo ra một không khí hấp dẫn làm việc nhóm, cách xây dựng các chuẩn mực, các hướng dẫn, nội qui trong một nhóm. Sinh viên sẽ cảm thấy sự gắn bó và đoàn kết hơn khi cùng phát huy khả năng phối hợp những bộ óc sáng tạo để đưa các quyết định đúng đắn, sẽ có sự hứng thú thực sự được nhân lên bởi số người trong một nhóm.

Thực trạng

Hiện nay tình trạng làm việc nhóm chưa hiệu quả trong sinh viên khá phổ biến. Rất nhiều giảng viên than phiền về khả năng làm việc nhóm của sinh viên. Nhiều sinh viên tham gia làm việc nhóm một cách hình thức vì bị bắt buộc, chưa tìm thấy được sự thích thú trong làm việc nhóm, hiện tượng “ăn theo” điểm của nhóm, hiện tượng sinh viên học yếu, thụ động ý lại vào số sinh viên khá, giỏi, năng động vẫn tiếp tục tồn tại trong nhiều môn

học, đặc biệt với những lớp học có số lượng sinh viên quá đông, giảng viên phụ trách môn học khó có thể kiểm soát hết được việc làm việc nhóm của sinh viên. Vì vậy mặc dù rất nhiều môn học có thực hiện các bài tập nhóm nhưng khả năng làm việc nhóm của sinh viên vẫn chưa được cải thiện nhiều. Trên thực tế, sinh viên chưa phát huy được tối đa hiệu quả của nhóm làm việc. Để minh chứng cho thực trạng này, có thể tham khảo dữ liệu kết quả điều tra 200 sinh viên thuộc khối ngành kinh tế trong đề tài “Vấn đề làm việc nhóm của sinh viên Khoa Kinh tế-Luật ĐHQG TP.HCM” thực hiện cuối năm 2009. Kết quả khảo sát cho thấy:

- Về mức độ ưa thích làm việc nhóm: Có 10% sinh viên rất thích làm việc nhóm, 50% thích làm việc nhóm; số sinh viên tỏ ra bàng quan, hoặc không hứng thú làm việc theo nhóm chiếm tỷ lệ là 38%; có khoảng 2% sinh viên hoàn toàn không thích làm việc nhóm và rất khó chịu khi làm việc nhóm (trong 2% này 67% là sinh viên năm 2, 3).

- Về mức độ thường xuyên làm việc nhóm: Có 63% sinh viên thường xuyên làm việc nhóm khi làm tiểu luận, làm đề tài, bài tập nhóm... Sinh viên nhóm ngành kinh tế đối ngoại, tài chính ngân hàng, kế toán kiểm toán và quản trị kinh doanh có mức độ làm việc nhóm thường xuyên hơn hẳn nhóm ngành kinh tế học, kinh tế quản lý, nhóm ngành luật.

- Về mức độ nêu ý kiến và bảo vệ ý kiến của mình khi thảo luận nhóm: Gần 30% sinh viên nêu ý kiến đóng góp ở mức trung bình, số sinh viên thường xuyên nêu ý kiến đóng góp chiếm 43,5%, gần 10% sinh viên không bao giờ hoặc rất ít khi nêu ý kiến đóng góp. Trong số những sinh viên đã nêu ra ý kiến thì có tới 52% cho biết họ chỉ nêu ra mà không bao giờ bảo vệ nó hoặc ít khi, dù có cũng chỉ qua loa.

- Về mục tiêu sinh viên hướng tới khi làm việc nhóm: 37% sinh viên trong số sinh viên được khảo sát đặt mục tiêu điểm số là hàng đầu, 37% đặt mục tiêu kiến thức là số một, chỉ có 25% hướng tới rèn

luyện kỹ năng làm việc nhóm tốt.

- Về nguyên tắc làm việc, hoạt động của nhóm: Có 65% sinh viên đánh giá nội quy làm việc của nhóm mình dưới mức trung bình, nhiều nhóm làm việc nhưng không có nội quy rõ ràng. 21% sinh viên cho rằng nội quy của nhóm không tốt, không phát huy được hiệu quả khi làm việc nhóm. Hơn 50% số sinh viên cho rằng kế hoạch và thời gian biểu đưa ra nhóm chỉ đạt được ở mức trung bình, thậm chí là rất không tốt.

- Về cách thức hoạt động nhóm: Mức độ triển khai công việc trong quá trình làm việc nhóm hầu hết là chậm và thiếu kinh nghiệm. Chỉ có 5,5% làm tốt việc họp rút kinh nghiệm, 72% cho rằng họp rút kinh nghiệm chỉ ở mức bình thường, chưa tốt.

- Về thái độ làm việc nhóm: Có 45% sinh viên cho rằng thái độ làm việc của nhóm mình là tốt (tích cực), 44% sinh viên thấy thái độ làm việc của nhóm là bình thường, còn lại 11% cho rằng thái độ làm việc của nhóm mình là không tốt

(không tích cực).

- Về những xung đột, mâu thuẫn xảy ra trong quá trình làm việc nhóm: Có 51% sinh viên cho biết nhóm của mình thỉnh thoảng xảy ra mâu thuẫn, thường xuyên xảy ra mâu thuẫn là 7%.

- Về mức độ hiệu quả làm việc nhóm: Hơn 50% sinh viên đánh giá rằng hiệu quả làm việc nhóm của mình là cao, 41% bình thường, còn lại cho rằng hiệu quả làm việc nhóm thấp. Đánh giá về chất lượng công việc của nhóm có gần 60% sinh viên cho rằng kết quả công việc nhóm thực hiện là tốt, 37% cho rằng bình thường, còn lại cho rằng kết quả là không tốt. Đánh giá về lượng kiến thức mà sinh viên nhận được khi làm việc nhóm có 45% cho rằng lượng kiến thức mình nhận được là nhiều, 55% sinh viên cho rằng lượng kiến thức mà mình nhận lại sau khi làm việc nhóm là ở mức trung bình trở xuống.

Hạn chế

Những điểm hạn chế chính trong quá trình làm việc nhóm của sinh viên là:

- Hiện tượng ỷ lại, ăn theo, cả nể trong nhóm. Nếu quy mô nhóm

là 8-10 sinh viên thường không phát huy được hết năng lực của các thành viên, tính hiệu quả thấp.

- Ít sinh viên chịu nêu ra ý kiến và bảo vệ ý kiến của mình.

- Nhiều nhóm làm việc chưa có kế hoạch cụ thể, theo cảm tính, ít khi họp lại để rút kinh nghiệm, vì vậy chưa thu nhận được nhiều kiến thức và kỹ năng.

Những sinh viên đã nhiều lần kinh qua chức danh là trưởng nhóm thường có kỹ năng làm việc nhóm tốt. Phần lớn đây là các sinh viên năng động, thích tiếp xúc với nhiều người, làm việc nghiêm túc theo kế hoạch đã vạch ra và có khả năng giao tiếp tốt. Khi gặp khó khăn trong lúc điều hành nhóm họ thường nhờ đến sự tư vấn của giảng viên. Vì vậy giảng viên cần duy trì mối quan hệ chặt chẽ với các trưởng nhóm để giúp đỡ, hỗ trợ khi cần thiết, động viên kịp thời tinh thần khi trưởng nhóm cảm thấy mệt mỏi, nản chí với những nhóm viên “cứng đầu”, ý thức tổ chức kỷ luật kém.

Biện pháp

Để tăng cường giáo dục, rèn luyện kỹ năng làm việc nhóm, tăng

hiệu quả nhóm làm việc của sinh viên cần thực hiện đồng bộ một số biện pháp cụ thể sau:

• Đối với nhà trường:

- Đưa vào chương trình đào tạo môn học kỹ năng mềm trong đó có kỹ năng làm việc nhóm là môn học bắt buộc của tất cả các ngành. Thời gian học là học kỳ đầu tiên của năm thứ nhất.

- Phối hợp với tổ chức Đoàn TNCS, Hội sinh viên tạo môi trường để sinh viên rèn luyện các kỹ năng mềm trong đó chú trọng kỹ năng làm việc nhóm. Thành lập các câu lạc bộ mở lớp huấn luyện kỹ năng cho thành viên vào các buổi sáng thứ 7, chủ nhật hàng tuần. Tổ chức các cuộc thi, giao giải thưởng về chủ điểm kỹ năng v.v... Thực tiễn cho thấy, những sinh viên tích cực tham gia công tác Đoàn, Hội, câu lạc bộ, các cuộc thi... sau khi tốt nghiệp đều có khả năng thích ứng nhanh với môi trường, có thể đáp ứng được yêu cầu của các nhà tuyển dụng.

- Thành lập, phát triển phòng/bộ phận quan hệ với doanh nghiệp tạo điều kiện cho sinh viên tiếp cận với cơ hội việc làm khi ra trường, cơ hội thực tập, học bổng, việc làm bán thời gian...

• Đối với giảng viên:

- Nên xây dựng bộ sưu tập về bài tập nhóm trong môn học mình phụ trách phù hợp với khả năng của sinh viên. Để chống sao chép cơ học trong sinh viên nên lưu trữ những bài tập nhóm do sinh viên thực hiện.

- Tăng giờ thực hành kỹ năng làm việc nhóm, hỗ trợ sinh viên làm quen với việc làm việc nhóm trong các môi trường khác nhau kể cả hành chính, doanh nghiệp, chủ

động, hỗ trợ tìm những cơ quan, tổ chức, doanh nghiệp nhận sinh viên kiến tập, thực tập.

- Đẩy mạnh sự tương tác giữa giảng viên và sinh viên. Tuyệt đối tránh tình trạng giảng viên giao đề tài cho các nhóm sinh viên, nhận kết quả và không có ý kiến nhận xét, đánh giá phản hồi cho sinh viên. Giảng viên phải chuẩn bị kỹ bài giảng, chuẩn bị những tình huống, bài tập, gợi ý hướng đề tài nghiên cứu... bảo đảm độ khó nhất định để thúc đẩy khả năng thảo luận, làm việc nhóm của sinh viên.

- Việc quyết định phân nhóm theo hình thức nào, số lượng thành viên trong một nhóm là bao nhiêu, cho phép sinh viên tự chọn nhóm hay chỉ định nhóm tùy thuộc vào từng giảng viên. Tuy nhiên phải xem xét kỹ mục đích của môn học và quy mô lớp học vì đối với các lớp quá đông sinh viên, giảng viên không thể đủ thời gian cho ý kiến phản hồi kịp thời đối với các đề tài làm theo nhóm.

- Tìm cách kích hoạt các sinh viên trung bình, yếu kém tham gia phát biểu, thảo luận trên lớp về đề tài của nhóm. Đối với từng đề tài, giảng viên yêu cầu nhóm trưởng báo cáo chính xác về mức độ đóng góp của từng người vào đề tài và cho điểm căn cứ vào sự tham gia tích cực khi làm việc nhóm.

- Đối với những đề tài lớn, giảng viên cần tổ chức thuyết trình để rèn luyện kỹ năng thuyết trình theo nhóm và tạo điều kiện cho các nhóm khác học hỏi, chia sẻ quan điểm, ý kiến của mình đối với những đề tài khác, đồng thời rút kinh nghiệm để điều

chỉnh hoặc bổ sung đề tài của mình, bảo đảm được chiều sâu về kiến thức.

- Có thể thưởng điểm cho những nhóm giải quyết tốt vấn đề trong những buổi thảo luận trên lớp. Trừ điểm với những sinh viên không tích cực làm việc, ý lại.

● **Đối với sinh viên:**

- Khắc phục tâm lý sợ mất tình cảm bạn bè. Nhóm trưởng, các thành viên tích cực trong nhóm cần đóng góp ý kiến thẳng thắn với những thành viên thiếu tích cực khi làm việc nhóm.

- Đưa ra các biện pháp buộc những thành viên không tích cực phải tập trung làm việc hơn, thay đổi thái độ làm việc, chẳng hạn: loại ra khỏi nhóm nếu đã đóng góp ý kiến mà không thay đổi, thông báo nhắc lại tiến trình làm việc, báo cáo giảng viên...

- Nhóm trưởng có sự động viên, khích lệ, khen ngợi kịp thời khi thành viên nào của nhóm làm được gì hay, tốt cho cả nhóm.

- Thể hiện sự tôn trọng lẫn nhau khi các thành viên trình bày quan điểm, ý kiến (kể cả khi trái ngược quan điểm). Mỗi thành viên trong nhóm phải chủ động trong việc đưa ra ý kiến của bản thân, lắng nghe ý kiến đóng góp và bảo vệ ý kiến của mình nhưng không bảo thủ.

- Nên xoay vòng các vị trí đảm nhiệm trong nhóm để rèn luyện kỹ năng, tạo cơ hội để các thành viên thể hiện bản thân. Ví dụ: chức danh nhóm trưởng, vị trí tổng hợp các phần việc được phân công, vị trí làm Word, Powerpoint, thuyết trình... Chẳng hạn với chức danh nhóm trưởng: thông thường nếu đề sinh viên tự bầu nhóm trưởng thì sinh viên có xu hướng chọn người học giỏi nhất, nói năng mạch lạc nhất

trong nhóm, hay khi làm đề tài một môn nào đó thì thường chọn người học giỏi môn đó (do chạy theo điểm số). Vì vậy nên để mọi thành viên trong nhóm đều được tập làm lãnh đạo, điều khiển, chỉ huy người khác. Điều này có thể sẽ nâng cao được tính chịu trách nhiệm cá nhân, tinh thần tích cực trong công việc, giảm sự quá tải, căng thẳng khi một thành viên thường xuyên đảm nhiệm chức danh nhóm trưởng với nhiều môn học khác nhau... Trong thực tế có những trường hợp khi vị trí nhóm trưởng được giao cho một thành viên không tích cực, họ đã trở thành người tích cực để khẳng định mình.

Tóm lại, hiệu quả làm việc nhóm của sinh viên sẽ được cải thiện đáng kể nếu có sự chung tay, góp sức của nhà trường, đoàn thể, đội ngũ giảng viên và sự nỗ lực của chính sinh viên. Kỹ năng làm việc nhóm được rèn luyện thường xuyên trong thời kỳ đại học sẽ giúp sinh viên phát huy được năng lực bản thân, biết cách hợp tác, phối hợp với người khác để thành công khi hành nghề ●

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. <http://www.acci.asn.au>
2. <http://www.dest.gov.au>
3. <http://wsq.wda.gov.sg/GenericSkills/>
4. <http://www.connectionvn.com> "Teamwork- kỹ năng làm việc nhóm"
5. http://www.kynang.edu.vn/ky_nang_lam_viec_nhom
6. Vấn đề làm việc nhóm của sinh viên Khoa Kinh tế-Luật ĐHQG TP.HCM/ Đề tài nghiên cứu khoa học tháng 12/2009.- 73 trang.
7. Báo Sài Gòn giải phóng ngày 14/12/2009.
8. Harvard Business School Press, *Lãnh đạo nhóm*, NXB Thông tấn, 2008.